

BENE ZOLTÁN

Isten, ítélet

RÉSZLET A REGÉNYBŐL, MELY RÉSZLETBEN SZÓRÁD LŐRINC MEGÉRKEZIK SAJÁT TÖRTÉNETÉBE

Miután bálvány előtt térdepeltem, majd megtaláltam az utam az erdőből a város falai közé, visszatértem a Szent Miklós-kolostorba, és rögvest a perjel elé járultam, hogy közöljem vele a döntésemet. A perjelt először fölbőszítette, hogy nem vagyok hajlandó csuhába öltözni, ám idővel megnyugodott, és nem abajgatott többet. Harmadnap már újfent szépreményű fiatalembernek nevezett, és atyai pártfogásába vett. Ez arra indított, hogy meséljek neki a bálványról, amit az erdőben, a vad üzése közben találtam (azért a bálvány előtti térdeplésről inkább nem tettem említést).

A perjel figyelmesen hallgatta a beszámolómat, közben-közben, mintegy nyugtázva a hallottakat, bólintott. Miután befejeztem, így szólt:

– Helyesen tetted, amit tettél, fiam. A Sátán elől elinalni nem szégyen! A bika bizonnal az ördög bérese lehetett. Kizárólag alázatos hited mentett meg urának bosszújától.

– Atyám legényei között szolgáltak kunok, a mi vidékeinken amúgy is gyakorta kószálnak állataikkal – emlékeztem vissza elmélázva –, azok között akadnak bálványimádók számosan. Persze nem atyám emberei, ők valahányan erős hittel hisznek Urunkban és egyházában, de a kódorgók igen nagy része nem fogadta szívébe Krisztust.

– A kunok alig száz esztendeje jöttek erre a földre, makacs, pogány népség. Messze állnak még az Úrtól! Ha nem lennének használható katonák, régen ki kellett volna irtani őket! De nem csak köztük élnek még bálványimádók, ne hidd! Ámbátor tény, hogy a kunok, jászok és besenyők élen járnak a pogányságban.

A perjel elgondolkozott:

– Úgy hatvan évvel ezelőtt elődöm, Simon mester, ennek a kolostornak akkori perjele és az ország hit-tisztaságának legfőbb védelmezője és vizsgálója folytatott le nevezetes pert bizonyos Látód fia Hanus mágus ellen. Az inkvizíció a Győr vára melletti Csanak faluban történt, Moys úr, Sopron ispánja segítette elődömet az ítékezésben, a nem sokkal korábban megboldogult II. István király udvari orvosai, Albertus és Mathias urak jelenlétében. Azt suttozták a népek, hogy ez a Látód fia Hanus mágus a falvakban és az említett Győr külvároasaiban és telepein társaival együtt sok súlyos betegséggel küszködött meglátogatott; azoknak a vizeletét összegyűjtötte vagy külön-külön megvizsgálta. A betegeknek a testét és tagjait megtapogatta, majd

szirupokat itatott velük, hogy a gonosz lelkek ellen gyakorolja az ördögűzést. Azt is beszélték, hogy áthágta a szeméremérzés határait, és a női betegeket ágyaiknál meglátogatta, testüket, melleiket, hasukat megérintette. Ez a Hanus a betegeknek azt mondta: „Én téged meggyógyítlak Hakit nevében, ha hiszel nekem!” A gyógyítókért pénzt kért és várt. A tiszta hitű Simon mester, királya személyes parancsára folytatta le a nyomozást.

A perjel a szoba hátsó traktusába ment, rövid ideig keresgélt, majd egy könyvvel tért vissza, azt fölütötte, és az abban olvasottak alapján ekképpen folytatta:

– Mócsa fia Márk, a győri püspök íjásza elmondta, hogy jól ismeri Hanust, de a társait csak látásból. A per során azt vallotta, hogy a nemrégiben végigszenvedett betegségében, Keresztelő Szent János születésének napja körül, Hanus sámán meglátogatta őt betegágyánál, megnézte és megvizsgálta vizeletét, és oly szorgosan gondozta őt, hogy azt hiszi, ha Isten és az említett sámán nem lettek volna segítségére, a betegségből nem gyógyult volna ki sohasem. A megszűnt betegség Szent Vitus dühe volt, amelyet veszett kutya harapása okozott. Arra a kérdésre, hogy a gyógyításnak voltak-e jelenlevő tanúi, azt válaszolta, jelen volt a felesége, a fia, Marcel, a leánya, Borbála, valamint Harsán, akit a nép nyelve bács néven nevez, végezetül Duru, az említett Hanus szolgája. A betegségek fajait, melyeket a sámán gyógyítani szokott, a tanú nem tudta felsorolni, mert nagyon sokfélék azok. A vádlott gyógyító művészetéről úgy nyilatkozott, hogy a sámán, aki őt nagyon sokszor meglátogatta a vár melletti házában, jobban gyógyít, mint a városban lévő orvosok. Ördögűzésről viszont nem tudott semmit, Hakit szellem nevét sem hallotta említeni. Az orvosok mineműségéről csak annyit tudott, hogy a sámán neki egy italfélét adott, egy világos színű folyadékot, amelyet népi nyelven somának neveznek. Mielőtt megitták volna, Harsán bács előzőleg megízlelte az italt. A mágus famulusainak a tennivalóiról a tanú aztmondotta, hogy egyikük litániákat énekelt, míg a másik, a Duru nevezetű, a gyógyfűkeveréket készítette el, és minden szükséges készség odanyújtásával segédkezett. A gyógyítás költségére vonatkozólag azt vallotta, hogy sem maga az említett Hanus, sem segédei semmiféle pénzt nem akartak elfogadni. Arra a kérdésre, hogy amiket elmondott, mindazt barátságból, gyűlöletből, esetleg egyéb okbólmondotta-e el, azt válaszolta, hogy az esküje szerint csak a való igazságotmondotta.

– Ezen kívül a Márkon kívül még hét tanú vallott a mágus ellen, mások mellett a Csanak faluban lakozó Orsolya, bizonyos Dénes özvegye. Ő esküje szerint vallva elmondotta, hogy Szent Kristóf ünnepe körül nagy láz öntötte el, betegségében meglátogatták az orvos magisterek, többek között egy fráter a Szent János ispotályosok közül, úgyszintén a boldog emlékű király volt orvos, Albert mester és még mások, ám egyikök sem tudott rajta segíteni. A betegség annyira hatalmába kerítette, hogy az említett ünnepet követő szerdán már beszélőképességét is elveszítette, és az orvosok halottnak vélték. Meg is halt volna, ha ez a Hanus sámán meg nem jelenik a házában. Mihelyt megérkezett, azonnal megvizsgálta a vizeletét, megtapintotta az érverését, majd először valami átlátszó folyadékot, utána meg egyfajta szirupot

adott neki inni, ezek után ott maradt alvókamrájában, hogy ápolja. Oly nagy gondal kezelte őt, hogy Isten segítségével a vallomástétel idejére újra makkegészséges lett, teljesen elmúlt a láza. A bizottság tudakolta tőle, látta-e, hogy a vádlott sámán és segédje másokat is meglátogatott a városban vagy a környező falvakban gyógyítás céljából, mire a kérdezett azt válaszolta, hogy ő személyesen nem látta, másoktól ellenben hallotta, hogy sokakat gyógyítottak. A gyógyítás lefolyására vonatkozólag még elmondta, hogy amikor a sámán a betegszobájába lépett, botjával a négy égtáj felé ütött, az élelmiszerekre, ruhákra és mindennemű használati szerekre valami folyadékot hintett, a küszöböt ujjaival tisztelettel érintette, élénk szóval énekelt a gonosz szellemek ellen, mondván: „Hakit, Hakit, távozz ebből a házból, hogy sem föld felett, sem föld alatt ne legyen semmi hatalmad!” Arra a kérdésre, hogy a vádlott sámán pénzért vagy más anyagi előnyökért látogatta-e őt meg, a tanú válasza az volt, hogy a nevezett Hanus nem kért semmit, és a neki felkínált pénzt is visszautasította.

A perjel lapozgatott a könyvben, közben hümmögött, tekintete rövid ideig a semmibe révedt.

– Még érdekesebb – szólalt meg idővel –, amit egy Janka nevű asszonyszemély vallott. Hallgasd, fiam, olvasom: Janka, a királyi íjászok néhai parancsnokának, Jakab mesternek özvegye, aki szintén Csanak faluban lakik, esküje szerint elmondta, hogy nemrégiben vesebántalmi támadtak, miért is Esztergomba szállították az ottani Szent Lázár kórházba, hogy ott keresse a gyógyulást. Tizenegy napig feküdt ott súlyos betegen, hogy a János-rendiek mestere és fráterei megállapítsák a baj okát, de semmit sem értek el. Mikor a tizenkettedik napon a sikertelenség miatt türelmetlen lett, visszavitette magát házába, és miután sokat hallott Hanus sámán gyógyításai felől beszélni, elhívatta őt magához. Mikor a sámán megérkezett, megnézte az asszonyt az ágyában, megtapintotta ütőerét, megvizsgálta vizeletét, és mihelyt ezzel végzett, azt mondotta, hogy Isten segítségével újra egészséghez juttatja. Ezután több napon át meglátogatta őt, s olyankor inni adott neki valami csodálatos vízből, amely kristálytiszta volt, és amelynek erejétől hamarosan újra egészségessé vált. Arra a kérdésre, hogy tudja-e, miből volt a nevezett folyadék, az özvegy azt válaszolta, hogy sükségtől késztetve ő maga is megkérdezte a sámánt egyes gyógyfüvek erejéről és hatásáról. Erre Hanus azt felelte, hogy „jobb, ha a füvek nem találhatók mindenütt, mert nem mindenkinek adatott hatalom a természet titkos erőinek keverésére, hanem csak azoknak, akiket az Ioltenrim kiválasztott, és akik sohasem tértek el a küszöb árnyékában élő régiek szellemétől.” Megkérdezték a tanút, hogy a nevezett sámán a régi pogányok gonoszságait vagy az elvetemült eretnekek babonáit a betegek között terjeszteni törekedett-e? Mire a kérdezett válasza az volt, hogy előtte a sámán soha hitbéli dolgokat nem említett, sem azt nem vette észre, hogy őt be akarja vonni valamilyen babonába. Állítja róla, hogy csak mint gyógyító látogatta meg. A bizottság afelől is érdeklődött, nem lehet-e, hogy a sámánnak szándéka lett volna a babonaság terjesztése, csak alkalma nem adódott erre? Mire a tanú

azt válaszolta, hogy a szándékokról csak Isten mondhat ítéletet. Hogy a sámánnal megállapodott-e a gyógykezelésre vonatkozólag valamilyen összegben, arra azt a választ adta: a gyógyító semmit sem fogadott el tőle, csak tejet és kenyeret. Arra a kérdésre, hogy látta-e a sámánt más betegekhez menni, vagy jelen volt-e ilyen esetben, azt válaszolta, hogy nem, de hallotta többektől is, akiknek a nevét nem ismeri, szóval hallotta, miszerint Hanus sok beteget meggyógyított, és csodatevő híre közszájon forog. A meggyógyult betegek nevei között megemlítette a Jeremiás zsidó nevét, akit a gutta nevű bajból kúrált ki. De a patkolókovácsok mesterét is talpra állította, aki már nem tudott járni; és ugyancsak meggyógyította Jakab úrnak, a vendéglősnek unokáját, aki fejbántalmakban gyötrődött; valamint a fiatal Demeter katonát, aki Szent Vítus táncában szenvedett; és másokat, akiket nem ismer. Feltették neki a kérdést, hogy a sámán csak mint orvos látogatta-e meg híveit, vagy más minőségben is? Azt válaszolta, hogy az említett Hanus mágus házasságkötési szertartást végzett a püspök íjászáinak új parancsnoka és Orsolya asszony között a vár közelében, és hogy Csanak faluban ő vezette a táncmeneteket az új kenyér ünnepén. Megkérdezték afelől, hogy mit tud Hakit, a rossz szellem természetéről, és vajon miért emlegette a nevét annyiszor a vádlott? A tanú azt felelte, hogy bizonyosat nem tud, de azt hallotta a saját anyjától, hogy az említett szellem, mihelyt a Hold följön az égre, bizonyos társaival összeállva, meghatározott időben, meghatározott helyen összejövetelt szervez. Ennek a találkozóknak a helye parlagon áll, és sem apró, sem lábasjóság rajta meg nem él, emberek jelenléte lehetetlen, mert nincs rajta semmi lehetőség az életre, csak a rablásra és harácsolásra. Itt tartják gyűléseiket a gonosz lelkek, akiknek a feje Hakit, férfiak, asszonyok és mindkét nembéli gyermekek ellen, az egész emberi nem elvesztésére szövetkeznek. Mikor azonban a Hakit nevét kiáltják, annak el kell tűnnie, mert elveszíti hatalmát, miután ereje ördögi nevében van. Megkérdezték a tanút, hogy hisz-e Hakitban, mire ő nemlegesen válaszolt, és igazolásul fölkinálta, hogy a keresztény vallás szentségére is fölesküszik.

Lélegzet-visszafojtva hallgattam a barát szavait. Amikor bevégezte a beszédet, megkérdeztem:

– És mi lett ennek a Hanus mágusnak a sorsa?

– Íme, a per záradéka: így folyt le és fejeződött be előttünk Hanus sámán és társai ellen folytatott inkvizíció Szent Lukács evangélista ünnepét követő szombaton, Moys gróf mint a törvényszék elnöke és Simon mester, az eretnokségek inkvizítora jelenlétében. A hit ellen nincs panasz. A tömlöctartó őrizete alá utasíttatik, hogy rendelkezésre álljon... Azt gondolom, vélhetően elnyerte méltó büntetését – pillantott föl a könyvből a perjel.

– Én is valami Hakit-féle bálványra akadhattam? – kérdeztem reszkető hangon.

– Talán – vont a vállát a perjel. – Sok pert folytatott le Szent Domonkos rendje az évek során, mágusok, boszorkányok és más förtelmek ellen. Ez a Hanus még a kisebb bűnösök közül való volt. Nem úgy a Degesd nevű táltos, aki a zalai Szent György-falva kápolnáját megszenteltelenítette és lerombolta, a szentek ké-

peit megszenteltetésére, összekaszabolta. Abban az ügyben is Simon perjel járt el a kisebb testvérek egyikének, János fráternek és Moys ispánnak segédelmével.

Megint a könyvből citált:

– Kundi fia Simon szücsmester, aki tudomása szerint talán 75 éves, így vallott, ahogy következik: kisdéd, gyermek, ifjú és férfi korában mindig Szent Györgyfalván, a makkoltató kondások között élt, nevelkedett. Nagyszüleitől és szüleitől hallotta, hogy Degesd családja már az emberemlékezet előtti időkben is a faluban élt. Azt is vallotta, hogy a nevezett atyja molnármester volt és egy halastavat birto-
kolt, amelyben a tanú gyermekkorában sokszor fürdött. Ennek a tónak a bal partján állott a kápolna, benne egy lovas szentnek fából készült szobrával. Hogy ki építette a kápolnát, senkitől sem hallotta, de azt biztonsággal tudja és vallja, hogy az emberemlékezet előtti idők óta fennállt, és a falubeliek és molnárok meséiből azt is tudja, hogy azon a helyen, ahol állt, valamikor fehér lovat szoktak áldozni. Biztonsággal hallotta azt is, hogy az öreg táltos a kápolna padlózatába süllyesztett sírkő angyalának a szájába köpött és a szenteknek arcára taposott. Hallotta a tanú még azt is, hogy sok beteget visznek a vádlott házához, még a mai időkben is, és hogy sokan hívatják betegeikhez, különösen a szülő asszonyokhoz, akiket a küszöbre ültet a régiek szokása szerint. Hallotta és látta is, hogy lovakat is gyógyít, és ha azok nem fogamzanak, akkor farkuk alját varázsfűvel szél irányából megdörzsöli, hogy szüljenek, a teheneknek alfelébe meg flótával fújat, hogy azok megduzzadva több tejet adjanak, és hasonló varázslattal él a méheknek énekelvén. Azt is hallotta, hogy a vádlottat csodatevőnek nevezték, és hogy falujába visszatérve a megégett templomocskák romjait látta, de a tűz szerzőjét vagy okát nem ismeri. Azután itt van még Miskei Benedek, királyi katona a sümegi várból. Ő látogatóban lévén Szent Györgyfalvában lakozó rokonainál, a bizottság előtt önkéntes akaratából megjelenve, a jelenlevő inkvizíció tagjait kérte, hogy Degesd mestertől cseppeket kérhessen, amelyekkel eddig szemeit hatásosan gyógyította, és amiért valójában ily messzire jött a házától. Elmondotta, hogy a vádlott táltost ismeri, és rokonai izenetéből értesült, hogy a nevezett sikeresen gyógyítja a beteg szemeket. Kérdezték tőle, hogy hittel hiszi-e, hogy a táltosnak csodálatos gyógyító ereje van, mire a tanú válasza az volt, hogy nemcsak hiszi, hanem saját magán tapasztalta is. Mert mióta a táltos cseppeivel gyógyítja szemeit, visszanyerte látását, és a dolgok formái világos fényben rajzolódnak ki előtte. Hogy minémű cseppeket használt a vádlott, a tanú biztosan nem tudta, de hallotta, hogy az egyik rokonasszony a nép nyelvén zentazonveraghnak nevezte azokat. Arra a kérdésre, hogy a vádlott kért-e fizetést a gyógyításért, a tanú nemlegesen válaszolt, mondván, hogy a mágus csak Isten szerelméért gyógyította.

Egészen késő éjszakáig beszélgettünk még a táltosokról, vajákosokról, boszorkánymesterekről. A perjel végül ezekkel a szavakkal bocsátott el:

– Mindezekből láthatod, mennyire bölcsen cselekedtél, amikor páni félelemmel iszkoltál el arról a tisztásról! A bálványok és imádásuk veszélyes és istentelen. Nem illik keresztényi hitünkhöz és emberségünkhöz.

Miután aludni tértem, a fejemben kavargott a sok szörnyűség. Láttam Csele fia Gogán táltost, akinek homlokára a kereszt jelét égettette a Szent Inkvizíció, és halottam távolodó, elhaló ordítását. Egy sötét arc hajolt fölém és zentazonveragh-ot csöppentett a szemembe, amitől először megvakultam, utána azonban a látásom kiteljesedett. A falak áttetszővé váltak, a mező túloldalán meredező fák törzsében öles férgek tekergőztek. Fölkeltem, átléptem a sejtelmesen lobogó falakon, mert a réten már várt rám Degesd sámán egy kőbálvány mellett üldögélve. A sámán háta mögött meztelen lányok táncoltak, vonagló tagjaik egy sehonnan szivárgó fényben sárgásan izzottak. Hozzám szaladtak, kézen ragadtak, bevontak körükbe. A ruhadarabok sorban hullottak le a testemről, a tarkóm égni kezdett, akárha forró zsírt csöpögtetnének rá. Fölkaptam a fejem: Hakit torz vigyorba görcsült ábrázatát pillantottam meg magam fölött. A szellem hatalmasra tátotta cafrangos szélű száját, láthatóvá váltak izzó parázshoz hasonlatos fogai és izsamós, nyákos belseje, amely a frissen leölt disznó még rezgő, párálló belsőségeire emlékeztetett. A lányok az utolsó ruhadarabot tüntették el rólam, Degesd élesen fölkiáltott, Hakit erre becsukta a száját (a fogai úgy csattantak, akár a kőre ejtett rézedény), lesunyta a fejét, erőlködött egy kicsit, majd gigászit szellentett, s felolvadt a keletkező bűzben. A lányok szorosan körülfogtak, bőrük égetett, Degesd pedig fejhangan egy kántáló énekbe kezdett, amitől végre fölriadtam. Verejtéktől és saját mocskomtól lucskosan ébredtem. A sarokban álló vödörben lemostam magamról az izzadságot és szégyenkezve tisztogattam ágyékom ragacsát.

Rémjárta álmomat követően még egy esztendő és három hónapot töltöttem a barátok studium generaléjában. Ez idő alatt mérhetetlenül sokat tanultam, és rengeteget bújtam a kódexeket, kézikönyveket. Úgy ítéltem meg, hogy a baccalaureusi címhez bőven elegendő tudást halmoztam föl, ezért arra kértem magistereimet, examináljanak meg a kellő szigort és a megfelelő emberséget tanúsítva.

– Először is le kell rónod a vizsgadíjat, ifjú ember – simogatta a szakállát Petrus Gallus magister, a studium generale igazgatója. – Utána kerülhet csak sor az examen privatumra. Amennyiben doktori címért folyamodnál, amelyért, sajnos, a mi iskolánkban nem folyamodhatsz, ezt a conventus publicus, a nyilvános vizsga követné – az idős tudós itt rövid, ábrándos szünetet tartott, majd lágyan folytatta:

– Szerény személyemben egy olyan férfiú áll előtted, aki Párizsban, a maga idejében nagy sikert aratott ama bizonyos nyilvános megméretésen...

A magister hangja hirtelen újra hivatalossá változott:

– Minthogy azonban neked ez a mi falaink között nem lehet osztályrészed, be kell érned az examen privatummal, s révén a baccalaureus tiszteletre méltó címmel. Mindenekelőtt viszont a vizsgadíjat kell, hogy rendezd, gyermekem!

Leszámoltam a szükséges számú aranyakat a kincstárat gondozó barát kezeibe, az előírt mennyiségű vég vásznakat megvásároltam, kesztyűket és csizmákat készítettem, s miután minden tartozást leróttam, számot adhattam tudásomról. Magistereim egy nyári reggelen tudomásomra hozták a tételt, amelyet ki kellett fejtenem.

Estére el is készültem a dolgozattal, amelyet zengőnek ugyan nem nevezhető, de talán nem túl kellemetlenül csengő hangon ismertettem. Az ezt követően fölmerülő kérdésekre mind egy szálíg emberül megfelelttem, mindenesetre erre következtettem abból, hogy válaszaimat hallgatva a tanári kar elégedetten dörögött.

Egy hét múlva a kezembe kaptam a baccalaureatust, minek birtokában, ha tanítani nem is, klerikusnak nevezni önmagamát azért már éppen elegendő jogom volt.

Ezzel pedig elérkezett az ideje a távozásomnak. A főiskola csaknem egész, hatalmas bibliotékáját, annak majdnem mind a hatvankét kötetét elolvastam. Ezek oroszlánrészben egyházi értekezések voltak, akadt azonban közöttük egy Nagy Sándor-regény (nem ugyanaz, mint amelyiket otthon már szinte betéve megtanultam), amit rajtam kívül senki más nem forgatott, mivel a barátok nem foglalkoztak világi ismeretekkel és egyéb hiábavalóságokkal. Nyilván örökségként vagy adományként került a rend tulajdonába, és nem volt szívük túladni rajta díszes kötetláblái és szemet gyönyörködtető iniciáléi miatt. Lett légyen akárhogy is, ezt is, amiképpen minden mást, elolvastam, nem akadt hát több dolgom a kolostorban, és nem is kívántam tovább a barátok nyakán maradni.

Nyár volt, verőfényes, illatos nyár, amikor egy reggelen hírt kaptam Szegedről (egy utazó kereskedő hozta), miszerint atyám csendesen elmúlt ebből a világból, s halála óta birtokunkat a nővérem és a sógorom gondozza, akik, mint a hírvívő elmondta, biztosítanak, hogy híven őrködnek javaim és érdekeim fölött, egyszersmind arra biztatnak, merüljek csak bátran még mélyebbre a tudományok tengerében. Szavaik nyomatékkaként hét aranyat és huszonöt új ezüstgarast küldtek, utóbbiakat alig két-három éve verték északon, az újonnan alapított királyi városban, Körmöcbányán, Csehföldről bevándorolt pénzverők. Mindebből megértettem, hogy otthon nem hiányzom senkinek. Könnyedén jutottam hát arra az elhatározásra: beiratkozom a bolognai vagy a páduai magas universitásra, mert ezek közelebb is vannak és olcsóbbak is, mint Párizs hírneves főiskolája vagy Albion jeles egyetemei. Egyszersmind azt is fölismertem, hogy atyám halálával a saját kezembe kell vennem a sorsom, ezt követően a saját döntéseimre bízhatom csak az életem, senkitől segítséget, megértést, törődést nem várhatok. Azon az úton kívántam haladni, amelyet atyám jelölt ki számomra, ám messzebbre kívántam jutni rajta, mint azt az édesapám hajdan üdvösnek vélte. Miközben ezen tűnődtem, észrevettem, hogy a szememből csordogál a könny. A hírvívő már odébb állt. A kolostorkert sarkában rostokoltam, egy tölgy alatt, s a sírason kívül semmi egyébre nem éreztem erőt. Imát sem mormoltam atyám lelki üdvéért, akkor még nem. Sokáig, talán órákig zokogtam, míg végre elfogytak a könnyeim. Akkor leereszkedtem a sarkamra, hátamat a tölgy törzsének vetettem, és gondolkozni kezdtem.

Először is be kellett vallanom magamnak, hogy a képzeletemet mindig foglalkoztatta a kaland, s nem csupán a tudásszomj hajt Itáliába, de a kalandvágy is munkál bennem. Kadosa sokat mesélt a kunok hajdani dicsőségéről, az Árpádok tetteiről, atyám sem fukarkodott soha a regékkel, Novák mester szintén szeretett különös

históriákról beszélgetni, és én, fogékony fiúi eszemmel áhítattal hallgattam szavait. Az otthoni és az itteni Nagy Sándor-regényt egyenesen faltam, nem pusztán betűztem. Szívesen képzeltem magam a hallott, olvasott történetek szereplői közé. Most, amikor véglegesen tudatosult bennem, hogy ettől fogva kizárólag magamra számíthatok, úgy éreztem, elérkeztem végre a saját, a többiekétől különböző történetembe, amelynek alakítója az Isten, a sors és én magam vagyok. Én magam, aki egyben főhőse és elszenvedője is az eseményeknek. Egészen fölvidámodtam ettől a fölismeréstől.

Elhatároztam, hogy hálából a megvilágosodásért kétszáz miatyánkot és kétszáz üdvözlégyet mondok el az oltár előtt térdepelve, miután hosszan könyörögtem atyám lelki üdvösségéért. Nem is késlekedtem, s hogy eleget tegyek fiúi kötelességemnek és beváltsam ígéretemet, sietve a kolostor kápolnájába szaladtam, letérdeltem, és imádkozni kezdtem.

Egészen megmacskásodtak már a lábaim, amikor a fejem fölül egy hangot hallottam:

– Te mit csinálsz ilyen sokáig?

Furcsa, idegenes beszéde volt a kérdezőnek, talán ezért nem ijedtem meg a magasból érkező szavaktól. Ha az, aki megszólított, tisztán beszél magyarul, föltételeztem volna, hogy vélhetően magát az Úrjézust vagy valamelyik szentjét hallom, akiknek hivataluknál fogva hibátlanul kell beszélniük valamennyi nyelvet a világon. Így azonban csakis teremtményre gondolhattam, nem teremtőre és nem is az üdvözlőtek legelső rendjébe tartozó személyre. Félbeszakítottam az imámat, a fejem azonban nem emeltem föl, úgy válaszoltam:

– Imádkozom. Fogadalom köt.

Mormoltam tovább. Csak akkor kezdtem a kíváncsiskodó után kutatni, amikor mind a kétszer kétszáz fohással végeztem. Nehezen tápázkodtam föl, percekig dörzsöltem a lábaim, mire lépni tudtam. Nem kellett sokat keresgélnem: a mennyezet alatt palló csüngött, azon feküdt egy alak, hanyatt. Láttam lelógó lábait és széles vállát.

– Dicsértessék! – köszöntöttem.

A mennyezetről csüngő férfi dűnnyögött valamit, közben lassan fölült, babrált egy keveset a pallót tartó kötelekkel, minek következtében az alkalmatosság ereszkedni kezdett.

– Én kétszáz miatyánkot és kétszáz üdvözlégyet mondtam el az Úr dicsőségére, amiért megvilágosította az elmémet – közöltem a pallón érkezővel. – És kegyelmed mit szöszmötölt odafönn?

Mire kimondtam a kérdést, el is szégyelltem magam.

– Nem látod? – méltatlankodott a másik.

– Bocsásson meg, most már látom – szabadkoztam. – Szórád nembéli Lőrinc vagyok, király jobbágya.

A férfi végigmért, közben az orra furcsán rángott.

– Jó neked – dörmögte végül. – Novícius vagy?

– Nem – ráztam a fejem. – Baccalaureatus artium. Az atyák nagy kegyelmükben megengedték, hogy elcsenjek egy keveset bölcsességük terített asztaláról, noha nem készülök magamra húzni Szent Domonkos kámzsáját, hanem helyette Páduába igyekszem, a magas egyetemre.

– Úgy beszélsz, mint a királyi udvarban. Szükségtelenül cirkalmasan. Az én nevem Hertul. Pictor domini regis.

– Kegyelmed képeket ír? – csodálkoztam. – Egyenesen a királynak?

– Neki magának. Meg a kisebbik fiának, András hercegnek, akinek legendáriumot készítek. De én festettem az északi hegyek közt, a szép diófaligetben álló Győr várának képeit, és Visegrádon is dolgoztam.

– Ott már jártam magam is – vettem közbe. – Gyönyörű festmények díszítik a falait!

– No – mondta elégedetten Hertul mester. – Itáliában sem látni különbeket, elhiheted. Jómagam onnan származom, a nemes Nápoly városából, de Bolognában tanultam a mesterséget. Immáron azonban magyar nemesember vagyok, birtokom nyugaton fekszik, a nemzeti Sopron városától nem messzire. Medgyesnek hívják, urunktól kaptam hűségemért és ügyes kezemért. Még nem láttam, mert nincs érkezésem odamenni. De minden bizonnyal szép fekvésű, gazdag uradalom.

Újfent elámultam. Itáliai férfit eladdig csupán kettőt láttam: a sunyi Giacopot és egy Bernát nevű domonkos barátot. Harmadikként pedig az udvari festőt. Amikor a visegrádi várban tettem rövid, ám annál emlékezetesebb látogatást, bizonnyal találoztam ott más taljánokkal is, csak nem tudtam róluk, hogy azok. Meg kellett állapítanom, hogy kedvemre való taljánok is akadnak Isten ege alatt. Mert bár sem Giacomo, sem Bernát nem lopta be magát a szívembe, Hertult a különcsége ellenére rokonszenvesnek találtam.

– Ezt a freskót – folytatta a festő a kolostor mennyezete felé bökve tompa végű, sárgászöld hüvelykujjával – évekkal ezelőtt festettem, de nem maradt időm bevégezni az egyik sarkát. Most végre-valahára, Isten kegyelméből és dicsőségére, befejeztem. Reményeim szerint a perjel atya is így véli majd, és megkenegeti a tenyerem nem kevés arannyal. Nem is hinnéd, Lorenzo, milyen drága a festék ebben a barbár országban! Ecsetet példának okáért a messzi Páduából kell hozatnom. A kereskedők pedig a véretem szívják. A honfitársaim különösképpen. Úgy értem, egykori honfitársaim, hiszen én immáron magyar nemesember vagyok, nem nápolyi jöttment.

Bókoltam a mester előtt, amit az igen jó néven vett.

– De miért Páduába mész? Bologna egyeteménél, ahol magam is tanultam, nincs külön a világon! Pádua is Bologna fiúja volt egykoron, félig-meddig ma is az. Még Párizs sincs olyan kiváló, mint Bologna, hiába emlegetik oly nagy ámulattal! Arról nem is beszélve, hogy Bolognában a diákok fogadják föl a tanárokat, igazi univerzitást, valódi közösséget alkotván, Párizsban viszont az egyház nagyurai. Félre ne

érts, nincs kifogásom ez ellen, ám úgy vélem, jobb, ha az ember beleszólhat a saját életébe, kivált abba, kinek a bölcsessége a legüdvösebb számára. Végtére is ezért kaptuk a szabad döntés ajándékát, a liberum arbitrium csodáját! Persze azt is be kell ismerni, hogy a magas egyetemek változnak, és talán azoknak van igaza, akik azt állítják, nem jó irányban. Másként gondolkodnak a mai magisterek, mint a korábbiak, ami önmagában nem baj, ám ilyen esetekben óhatatlanul fölvetődik a kérdés: vajon jobban, avagy rosszabbul?

Jóllehet meglehetősen eretnek-gyanús gondolatoknak találtam a pictor domini regis egyes szavait, ennek nagy bölcsen nem adtam hangot, inkább úgy tettem, mintha el sem hangzottak volna.

– Kegyelmednek, Hertul mester, talán nem lenne nehéz Bolognában élni. Ám az én erszényemet nem tömte ki jó sorsom elég arannyal. Pádua, úgy hallottam, olcsóbb.

Az udvari festő megvonta a vállát.

– Azért csak tűnődj el! – mondta még búcsúzóul. – Nekem most a perjel atyához kell mennem.

Köszönés nélkül távozott. Nem sértődtem meg ezen, csak mosolyogtam magamban. Úgy éreztem, nekem is haladéktalanul a perjel elé kell állanom, elmondani egy istenhozzádot, hálát rebegni az irányomban tanúsított nagylelkű jóságáért, és ajánló-, valamint igazolóleveleket kérni tőle, amelyeket annak idején megígért nekem. Mindezek után Buda utcáira készültem, ahol talán megfelelő útítársakra akadhatok, akikkel végre Itália felé fordíthatom az arcom, a tudás és a szolid kalandok irányába, a magam uraként. Talán atyám is figyelemmel kíséri majd utam az Úr jobb oldaláról. Talán édesanyám és Novák mester is ott üldögélnek mellette. S ki tudja, meglehet, Kadosa szintén...